

บรรยากาศการจัดช่วงชั้นในสังคมไทย

การศึกษาลักษณะของการจัดช่วงชั้นในสังคมไทย

การศึกษาลักษณะการจัดช่วงชั้นในสังคมไทย ได้มีชาวไทยและชาวต่างประเทศ เป็นจำนวนมาก ศึกษาการจัดช่วงชั้นในสังคมไทย ตั้งแต่ในอดีตถึงปัจจุบัน และให้ข้อสรุปทั้งที่เป็นที่ยอมรับและเป็นข้อถกเถียงของบุคคลในวงวิชาการปัจจุบันอย่างกว้างขวาง แต่ในที่นี่ผู้วิจัยได้เลือกผลการศึกษาของผู้ศึกษาที่กล่าวเกี่ยวกับการจัดช่วงชั้นในสังคมไทยไว้ ซึ่งมีส่วนเชื่อมโยงการวิเคราะห์ความสำคัญในความแตกต่างระหว่างชนชั้นในสังคมไทย คือ David A. Wilson (๑๙๔๙ : ๔๘ - ๑๐๑) และ Akin Rabibiadana (๑๙๗๕ : ๔๓ - ๑๒๓) David A. Wilson (๑๙๔๙ : ๔๘ - ๑๐๑) ได้ศึกษาสังคมไทยกับลัทธิมาร์กซิส และพบว่า การจัดช่วงชั้นในสังคมไทยขาดลักษณะของการแบ่งชนชั้นอย่างชัดเจน ทุกคนไม่ว่าอยู่ในชั้นใดมีอำนาจการต่อรองอยู่มากในลักษณะการอุปถัมภ์ และการได้รับการอุปถัมภ์ซึ่งกันและกัน/ ดังนั้นเมื่อสังคมไทยมีลักษณะการจัดช่วงชั้นไม่ชัดเจน จึงทำให้สังคมไทยมีสถานะด้านความสำคัญในความแตกต่างระหว่างชนชั้น ดังที่ Wilson ได้นำมาวิเคราะห์กับสถาบันที่สำคัญ ๆ ในสังคมไทยดังนี้

๑. สถาบันการศึกษา ความสำคัญในความแตกต่างระหว่างชนชั้นจะมีขึ้นเพียงในจิตใจของปัจเจกบุคคลเพียงตัวคนเดียวนั้นไม่ได้ ต้องเป็นความสำคัญของคนทั้งกลุ่มทั้งชั้นที่จะสามารถผนึกรวมพลังอย่างเหนียวแน่นเพื่อต่อต้านได้ ซึ่งกรณีนี้จำเป็นต้องอาศัยผู้มีการศึกษาสูง และมีสติปัญญาที่จะปฏิบัติให้เห็นการชักนำ เพื่อการปลุกระดมมวลชน และเป็นกำลังให้คนชั้นกรรมาชีพ แต่ผู้นำไทยที่มีการศึกษาสูง ๆ ไปแล้วจะไม่มี ความสำคัญดังกล่าวพอที่จะปลุกระดมมวลชนให้เกิดความสำคัญเช่นนั้นได้

๒. สถาบันทางกฎหมาย และการปกครอง ไม่เอื้ออำนวยให้เกิดการมีผู้นำประเภทปลุกระดมเพื่อต่อต้านชนชั้นปกครอง หรือชนชั้นที่ร่ำรวยและชนชั้นปานกลางมีอำนาจอย่างพอเพียงที่จะกำจัดเรื่องดังกล่าวนี้ได้ เพราะดูในประวัติศาสตร์ของรัฐบาลไทยมีการปฏิวัติรวบอำนาจแบบเผด็จการเสมอ จนกระทั่งใน ความสำคัญของประชาชน โดยทั่วไปถือเป็นขั้นตอนของกระบวนการการดิ้นรนกับปัญหาของการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง อันเป็นส่วนหนึ่งที่จะนำประเทศเข้าสู่โลกสมัยใหม่ของการพัฒนาอย่างประสบผลสำเร็จ

๓. สภาพเศรษฐกิจของสังคมไทย เป็นระบบเศรษฐกิจพื้นบ้าน (Traditional Economic) ซึ่งรัฐได้บริหารให้มีการพัฒนาเป็นระบบนายทุน โดยเปิดการค้าเสรีกับพวกนายทุนชาวยุโรป และชาวจีน ทำให้คนไทยต้องหันมาต่อต้านระบบการค้าเสรีกับทางยุโรป และชาวจีน โดยไม่เป็นปรปักษ์กับการที่รัฐเข้ามาประกอบการค้าและมีผลประโยชน์ร่วมด้วยในกิจการของตน การร่วมกำลังดำเนินงานในทางเศรษฐกิจนี้จะ เป็นอุปสรรคในการสร้างความสำนึกในความแตกต่างระหว่างชนชั้น

๔. สภาพของเมืองชนบท ในชนบทการเปรียบเทียบที่จะให้เกิดความแตกต่างในชนชั้นไม่มี เพราะในสังคมหนึ่ง ๆ ปัจจัยทางการศึกษา อาชีพ และเศรษฐกิจมีความคล้ายคลึงกันเสียส่วนมาก แต่พวกชาวชนบทเมื่อนำกลุ่มตนเองมา เปรียบเทียบสภาพในกรุงเทพฯซึ่งถือว่ามีค่าความเจริญกว่า และสภาพนี้เป็นสิ่งที่จะสนับสนุนความสำนึกในความแตกต่างระหว่างชนชั้นได้มากกว่ากลับเป็นในทางตรงกันข้าม เนื่องจากในกรุงเทพฯแม้มีความเจริญจริง แต่การแบ่งชนชั้นไม่ชัดเจน คนส่วนมากมีการเปลี่ยนแปลงในชั้นสูงต่ำได้เสมอ เปลี่ยนแปลงอาชีพ สถานภาพได้อย่างรวดเร็ว แม้แต่การอพยพคนเข้า - ออก ผลลัพธ์จึงทำให้มีการเคลื่อนไหวในสภาพชีวิตเสมอ ระบบชนชั้นไม่ชัดเจนไม่ทำให้ชาวชนบทต้องการที่มีชีวิต เช่นคนเมือง จึงไม่เกิดความกดดันที่เพียงพอในการเกิดความรู้สึกในความแตกต่างระหว่างชนชั้น

๕. ศาสนาและวัฒนธรรม เอื้ออำนวยให้บุคคลในสังคมไทยยอมรับสถานภาพที่ตนครองอยู่ โดยคิดว่าเป็น "กรรม" หรือการกระทำในชาติปางก่อนส่งผลให้ตน เกิดมาอยู่ในสภาพ เช่นนี้ในปัจจุบัน และการที่ต้องมีความเคารพต่อคนที่มีสถานภาพสูงกว่าย่อมถือว่าเป็นสิ่งที่ดีงามควรกระทำ ดังนั้นความสำนึกในความแตกต่างระหว่างชนชั้นจึงมีน้อย

๖. สถาบันพระมหากษัตริย์ เป็นสิ่งที่คนไทยทุกคนรักและบูชาเหนือสิ่งอื่นใด การที่จะมีความสำนึกในความแตกต่างระหว่างชนชั้นในการทำลายล้างสถาบันพระมหากษัตริย์จึงยากที่จะทำ

จากข้อค้นพบของ Wilson ที่กล่าวมาข้างต้นอาจกล่าวได้ว่า ระบบการจัดช่วงชั้นในสังคมไทยไม่สามารถสร้างความสำนึกในความแตกต่างระหว่างชนชั้นสอดคล้องเข้าไปถึงผลกระทบต่อสถาบันอื่นๆของสังคมไทยในปัจจุบัน (พ.ศ. ๒๕๑๒) ดังกล่าวให้เกิดเปลี่ยนแปลงได้

สำหรับการศึกษาเกี่ยวกับลักษณะการจัดช่วงชั้นในสังคมไทยของ Akin Rabibhadana (๑๙๗๕ : ๙๓ - ๑๒๓) นั้น โดยที่ผู้ศึกษาได้พบว่าการจัดระเบียบทางสังคมของสังคมไทยอยู่ในรูปของระบบผู้อุปถัมภ์ และผู้ได้รับอุปถัมภ์ (Patronage and Client) ดังนั้นในการวิเคราะห์การจัดช่วงชั้นในสังคมไทยจึงมองในแง่ของระบบตำแหน่ง (rank system) ซึ่งกำหนดสถานภาพ (status) บทบาท (roles) และการหน้าที่ (function) ในทางด้านการบริหารและปกครองตามลำดับสูงต่ำมากกว่าการแบ่งแยกชนชั้นของคนในสังคม และแนวคิดนี้มีส่วนสนับสนุนการศึกษาในทางรัฐศาสตร์ของ ชัยอนันต์ สมุทวณิช เกี่ยวกับศักดิ์นาภพัฒนาการของสังคมไทย (ชัยอนันต์ สมุทวณิช, ภูมิภาพันธ์ ๒๕๑๙, ๑ - ๑๐๖) และเกี่ยวกับประชาธิปไตย สังคมนิยม คอมมิวนิสต์กับการเมืองไทย (ชัยอนันต์ สมุทวณิช, กันยายน ๒๕๑๙, ๑ - ๓๑๕) รวมตลอดถึงความสอดคล้องในการเน้นค่านิยมของสังคมไทยที่เชื่อว่าสังคมไทยมีพื้นฐานจากระบบบริหารและการปกครอง ซึ่งมีอิทธิพลครอบคลุมสถาบันอื่น ๆ ที่นำไปสู่ข้อกำหนดทางสังคมได้ (Social Order) (Sivaraksa, ๑๙๗๓ : ๒๒) การจัดช่วงชั้นของสังคมไทยในแง่ของ Akin Rabibhadana จึงมีโครงสร้างทางสัมพันธ์ภาพที่มีลักษณะ เอื้อผลประโยชน์ในระหว่างชั้นซึ่งกันและกัน (partnerships) ฉะนั้นการเกิดความสำนึกในความแตกต่างระหว่างชนชั้นจึงเป็นเรื่องที่เป็นไปได้ยาก

การพิจารณาแบบแผนของสังคมไทยในการจัดช่วงชั้น

โดยใช้เกณฑ์ของ "Tumin"

Melvin M. Tumin (๑๙๖๗ : ๑๓ - ๑๘) ได้กล่าวว่าความแตกต่างระหว่างชนชั้นในสังคมมนุษย์มาจากการจัดช่วงชั้นในสังคม ซึ่งจะสังเกตได้จากปรากฏการณ์สำคัญ ๔ ประการคือ :-

๑. ลักษณะแบบแผนทางสังคมของการให้ความสำคัญและยอมรับในสภาพทางชีววิทยา บรรทัดฐานทางสังคม และกระบวนการอบรมสั่งสอน มีค่านิยมที่ไม่มีความเท่าเทียมกัน
๒. ความเป็นมาในอดีตตามบันทึกทางประวัติศาสตร์พบว่า ประชาชนได้รับอำนาจ ทรัพย์สิน และเกียรติภูมิแตกต่างกัน จึงสร้างการแบ่งช่วงชั้นที่ชัดเจน

๓. รูปแบบการกระจายสินค้าและบริการที่พึงพอใจในสังคมมีขนาดไม่เพียงพอ และจำเป็นต้องขยายออกไปถึงจุดของความมีและไม่มี ในระดับที่แตกต่างกัน

๔. รูปแบบสัมพันธภาพของปัจเจกบุคคลในสังคม กำหนดตามสถานภาพและบทบาทที่ต่างกัน และมีระบบเรียงลำดับความสูงต่ำแบ่งเป็นช่วงชั้น จึงทำให้โอกาสการรับรู้และการเลื่อนชั้นแตกต่างกันด้วย

๕. การดำรงชีวิตสืบทอดปัจเจกบุคคลที่มีความนึกคิด และเลือกใช้แบบแผนชีวิตใด ส่วนใหญ่จะดำเนินไปตามประสบการณ์ในช่วงชั้นที่ตนอยู่ ซึ่งแต่ละช่วงชั้นมีความแตกต่างกัน และผลทำให้เกิดความแตกต่างใน โอกาสชีวิตที่จะสร้างความสุข หรือทุกข์ รวมตลอดถึงกำหนดแบบแผนชีวิตที่จะเลือกใช้หรือประพฤติปฏิบัติ นอกจากนี้ยังสามารถกำหนดแบ่งแยกรูปแบบและแบบแผนของชีวิตทางสังคมได้จากเหตุการณ์และปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น

ฉนั้น โอกาสชีวิตจึงเป็นตัวกำหนดทั่ว ๆ ไปในการดำเนินชีวิต ส่วนแบบแผนชีวิตมีผลต่อความแตกต่างของการปฏิบัติที่แสดงออกในรสนิยม และคุณค่า ซึ่งจะ เป็นปรากฏการณ์ที่เกิดความแตกต่างอันสามารถแบ่งเป็นช่วงชั้นได้

ในที่นี้ผู้วิจัยจะนำข้อสังเกตจากปรากฏการณ์เกี่ยวกับการจัดช่วงชั้นทางสังคม เพียงประการเดียว ซึ่ง Tumin ได้กล่าวไว้เกี่ยวกับแบบแผนทางสังคมในการจัดช่วงชั้น นำมาพิจารณาในสังคมไทย โดย Tumin ได้ให้เกณฑ์การพิจารณาลักษณะแบบแผนทางสังคมไว้ดังนี้

๑. ในสังคมไทยให้ความสำคัญและการยอมรับรู้ในสภาพทางชีววิทยา ซึ่งเป็นส่วนที่ได้มากจากความเชื่อ ทัศนคติ และคุณค่าที่มนุษย์สร้างและกำหนดขึ้นมาในสังคม เพื่อความเหมาะสมของบทบาทและสถานภาพ ลักษณะทางชีววิทยาของมนุษย์ที่เกิดมามีความแตกต่างกันทั้งในด้านรูปร่างลักษณะทางร่างกาย บุคคลลักษณะ ความแข็งแรง - อ่อนแอทางด้านพลังงานมัย ความเฉลียวฉลาด อายุ และเพศ เหล่านี้ น่าจะเป็นพื้นฐานสาเหตุที่จะก่อให้เกิดความแตกต่างระหว่างกันได้ นอกจากนี้การที่ปัจเจกบุคคลมีสถานภาพใดก็ตาม สถานภาพที่บุคคลแต่ละคนครองอยู่นั้นย่อมมีความแตกต่างกัน จึงมีผลให้การแสดงบทบาทแตกต่างกันด้วย สถานภาพหนึ่งอาจมีความสำคัญเป็นหนึ่ง โดยครองอำนาจ ทรัพย์สิน และเกียรติภูมิมากกว่าอีกสถานภาพหนึ่งที่มีความสำคัญรองลงมา

ในสังคมไทย "อายุ" เป็นลักษณะทางชีววิทยาอันหนึ่งที่กำหนดความแตกต่างของสถานภาพและบทบาทตามความอาวุโส โดยถือว่าผู้ที่มีอายุสูงกว่าเป็นผู้ที่มีประสบการณ์และทักษะเหนือกว่าผู้ที่มีอายุน้อยกว่า นอกจากนี้ความสัมพันธ์ระหว่างคนไทยด้วยกันเอง มีรูปแบบเครือญาติซึ่งจะสังเกตได้จากปรากฏการณ์การใช้คำพูดพูดคุย แม้แต่บุคคลที่ไม่เคยรู้จักกันมาก่อนยังใช้คำสรรพนามเรียกแทนชื่อผู้อาวุโสว่า น้า ป้า ลุง ยาย ตา เป็นต้น ขึ้นกับระดับอายุมากน้อย ลักษณะแบบแผนของสังคมที่ถือความอาวุโสทางอายุ และการสร้างสัมพันธ์ภาพแบบเครือญาติเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้สังคมไทยสร้างค่านิยมของการให้ความเกรงใจซึ่งกันและกัน เพราะมีความเคารพในความอาวุโสซึ่งกันและกัน การปฏิบัติในบทบาทจึงแตกต่างกันตามสถานภาพทางอายุ แม้จะสร้างความแตกต่างกันจนเห็นเป็นการจัดช่วงชั้น อย่างไรก็ตามก็ตีถ้ามองในแง่ของระบบอุปถัมภ์แล้ว "อายุ" เป็นส่วนหนึ่งที่สร้างระบบความเกรงใจและนำไปสู่สัมพันธ์ภาพอันมีความมุ่งหวังในผลประโยชน์ซึ่งกันและกัน

ในปัจจุบันนี้ปัญหาอยู่ที่ว่า การยอมรับและให้ความสำคัญในความอาวุโสของ "อายุ" จะเป็นตัวกำหนดสถานภาพและบทบาทของบุคคลในสังคมไทย ได้หรือไม่ ค่านิยมในการอยู่ร่วมกันอย่างมีผลประโยชน์ซึ่งกันและกันในระบบอุปถัมภ์อาจเป็นสิ่งที่สังคมยอมรับ และให้ความสำคัญเหนือลักษณะทางชีววิทยาด้าน "อายุ" แต่ "อายุ" จะต้องเป็นส่วนหนึ่งที่เป็นองค์ประกอบของระบบอุปถัมภ์ แต่ยังไม่มียุคใดศึกษาว่าเป็นตัวกำหนดที่สำคัญประการใด เพียงพอที่จะมีผลกระทบไปถึงผลประโยชน์ที่แตกต่างกันจนนำไปสู่ความสำนึกในความแตกต่างระหว่างชนชั้นได้หรือไม่ในสังคมไทย

๕. เกณฑ์ทางบรรทัดฐานและผลตอบแทนทางสังคม ซึ่งสังคมได้กำหนดกฎเกณฑ์ข้อบังคับต่าง ๆ เป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติตน พร้อมทั้งกำหนดการให้รางวัลแก่ผู้ทำตามกฎเกณฑ์ที่กำหนดและลงโทษผู้ที่จะเมิดกฎเกณฑ์ ปัญหาอยู่ที่ว่าใครหรือกลุ่มบุคคลใดในสังคมที่เป็นตัวแทนสังคมกำหนดกฎเกณฑ์ขึ้น และกลุ่มบุคคลเหล่านี้จะมีอำนาจเพียงพอที่จะกำหนดกฎเกณฑ์โดยวินิจฉัยและพิจารณากฎเกณฑ์ที่ตราออกมานั้นเห็นว่าเป็นที่ยุติแล้ว แต่กฎเกณฑ์นั้นจะครอบคลุมให้เกิดผลประโยชน์อย่างทั่วหน้ากันทั้งสังคมย่อมเป็นไปได้ กลุ่มผู้ที่ถูกรีดรอนผลประโยชน์จะมีความรู้สึกว่าคุณอีกกลุ่มหนึ่งเหยียบย่ำ และเพื่อรักษาผลประโยชน์ในกลุ่มของตนไว้ จึงสร้างกฎเกณฑ์หรือบรรทัดฐานของกลุ่มของตนขึ้นใหม่ โดยผนึกกำลังเข้าล้มล้างอีกกลุ่มหนึ่ง ซึ่งเป็นผู้ออกกฎเกณฑ์เดิมเสีย และเมื่อกลุ่มของตนได้รับการสนับสนุนการปฏิรูปควบคุมกฎเกณฑ์ และ

ข้อกำหนดผลตอบแทนใหม่จะมีขึ้นและจะถือว่าเป็นกฎเกณฑ์ที่เหมาะสมที่สุด ปรากฏการณ์เช่นนี้จะเกิดขึ้น และหมุนเวียนเปลี่ยนแปลงไป เช่นนี้อยู่ตลอดเวลาทุกยุคทุกสมัยในทุกสังคม ความสงบสุขบางช่วงเกิดขึ้นเมื่อระยะ ที่แต่ละคนหรือกลุ่มคนยอมผ่อนปรนปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ที่สังคมมีอยู่ เพื่อให้เหมือนกับผู้อื่น (Conformity) ฉะนั้นจึงมีคำกล่าวว่าชนชั้นใดกำหนดกฎเกณฑ์และสร้างผลตอบแทนทางสังคม สิทธิ และผลประโยชน์จะตก อยู่ในมือของกลุ่มคนชั้นนั้นเท่านั้น นั่นคือกฎเกณฑ์หรือบรรทัดฐานและผลตอบแทนทางสังคมจะเป็นตัวกำหนด ที่สำคัญในการจำแนกแจกแจงการจัดช่วงชั้นให้เกิดความแตกต่างกันออกไป

ในสังคมไทยเป็นที่น่าสังเกตว่า เกณฑ์ทางบรรทัดฐานและผลตอบแทนที่เกิดการหมุนเวียน เปลี่ยนไปอยู่เสมอเพื่อหากฎเกณฑ์ที่เหมาะสมที่สุดนั้น ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดเจนได้แก่สถาบันการเมืองการ ปกครองที่ถือหลักของแนวความคิดประชาธิปไตย ซึ่งได้เริ่มมีขึ้นเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๕ สถาบันนี้มีองค์ประกอบหลักได้แก่ รัฐธรรมนูญ รัฐสภา พรรคการเมือง และการเลือกตั้ง เป็นต้น ได้ดำเนินการโดยขาดความต่อเนื่อง ไม่ยืนยาว ล้มลุกเปลี่ยนไปอยู่เสมอ สถานภาพและบทบาทของบุคคล ที่เข้าไปดำเนินงานในตำแหน่งสถาบันหลักนี้ ซึ่งเรียกว่า "ผู้ปกครอง" ได้เป็นเหตุหนึ่งที่สร้างภาพพจน์และ ความรู้สึกที่ขาดความเชื่อมโยงในหมู่ประชาชนทั่วไปที่มีสถานภาพและบทบาทเป็น "ผู้ได้รับการปก ครอง" ซึ่งเป็นผู้มีความคาดหวังที่ต้องการให้ระบบการเมือง และแนวความคิดทางประชาธิปไตยผลิตคุณ ค่าและผลประโยชน์ โดยให้ผู้ปกครองสามารถแก้ไขปัญหาค้นพื้นฐานได้ เช่น ปัญหาความยากจน และความ เหลื่อมล้ำค่าสูงในสังคม เป็นต้น แต่ลักษณะเด่นของสถาบันหลักดังกล่าวไม่ดำเนินการตามที่คาดหวัง เพราะผู้ ดำเนินการขาดเอกภาพและขาดอุดมการร่วม ผู้ดำเนินการหรือผู้ปกครองได้แสดงบทบาทเพียงการนำเอา รูปแบบของประชาธิปไตยมาอยู่บนพฤติกรรมดั้งเดิมที่เป็นอำนาจนิยม เกิดการขัดแย้งในตัวเองอยู่เสมอ กฎหมายหลักคือรัฐธรรมนูญไม่มีลักษณะ เป็นรัฐธรรมนูญตามความหมายที่แท้จริง เป็นเพียงเครื่องมือในการ รักษาฐานะทางอำนาจของคณะผู้ปกครองที่สืบทอดมรดกทางการเมืองต่อเนื่องกันมา โดยยึดถือวิธีการใช้ อำนาจเด็ดขาดทั้งสิ้น (ชัยอนันต์ สมุทวณิช, กันยายน ๒๕๑๙ : ๓๐๘ - ๓๐๙)

ดังนั้นบรรทัดฐานและผลตอบแทนในกรณีดังกล่าว เช่นระบบการปกครองจึงมีความขัดแย้ง ระหว่างผู้ปกครองและผู้อยู่ใต้ปกครอง แต่ละครั้งที่มีการกลุ่มบุคคลผลักดันมาทำการปกครอง มีรัฐประหารบ่อย ครั้งเกิดขึ้น กลุ่มบุคคลเหล่านั้นมักจะคำนึงถึงบรรทัดฐาน และผลตอบแทนในทางสังคม สิทธิ และผล

ประโยชน์ส่วนตน ทำให้เกิดช่องว่างระหว่างชนชั้นผู้ปกครองและผู้ถูกปกครอง แต่เมื่อผู้ปกครองได้รวมตัวขึ้นมาได้ เป็นกลุ่มผู้ปกครองใหม่ ล้มล้างกลุ่มผู้ปกครองเก่า ช่องว่างระหว่างชนชั้นทั้ง ๒ ก็มีได้เปลี่ยนแปลง คงดำเนินไปเช่นเดิม การเปลี่ยนแปลงจึงเป็นไปเพื่อผลประโยชน์ส่วนตน แต่เนื่องจากคนไทยมีความรู้สึกที่รักสงบ และสามารถผ่อนปรนเข้าหากันได้ตามกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น จึงไม่ก่อให้เกิดความสำนึกในความแตกต่างระหว่างชนชั้นที่ชัดเจน

๓. เกณฑ์ในการอบรมสั่งสอนของกลุ่มคนในแต่ละช่วงรุ่นอายุคน บรรทัดฐานอบรมสั่งสอนจากคนช่วงรุ่นอายุหนึ่ง ไปสู่คนอีกช่วงอายุหนึ่งจะมีความต่อเนื่องกัน และทุก ๆ สังคมย่อมจะต้องสร้างบรรทัดฐานการอบรมสั่งสอนใหม่ในแต่ละรุ่น แต่อย่างไรก็ดีแนวการอบรมสั่งสอนจะดำเนินสืบต่อเนื่องกันเสมอมา เพื่อให้บุคคลอยู่ในสังคมร่วมกันได้ การที่คนรุ่นหนึ่งยินยอมและปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ทางสังคม เพราะเกรงการลงโทษในสังคมหรือเพราะมีความเชื่อว่ามัน เป็นสิ่งที่ถูกต้องแล้วที่บุคคลต้องทำเช่นนี้ และไม่ยอมมองสิ่งที่จะสร้างความแตกต่างกันออกไปจากเดิม คนในรุ่นต่อมาจะเรียนรู้การยินยอมปฏิบัติตามคนรุ่นก่อนหรือรุ่นพ่อและแม่ เพราะเชื่อในแบบอย่างที่พ่อแม่ได้สอนไว้ว่าเป็นสิ่งที่มี ความถูกต้อง นอกจากนี้ยังกลัวถูกลงโทษ หรือปรารณาให้พ่อและแม่รักและให้สิ่งอันพึงปรารถนา หรือไมก็เพราะยังมองไม่เห็นทางเลือกอื่นที่ดีไปกว่านี้

กล่าวโดยสรุปแล้วแนวการอบรมสั่งสอนจึงทำให้เกิดการยอมรับและสืบต่อแนวความคิด เดิมซึ่งสังคมยังคงรักษาและมีกฎเกณฑ์ความแตกต่างทางสถานภาพและบทบาท อันเป็น โครงสร้างพื้นฐานของการจัดช่วงชั้นที่ปรากฏอยู่ แม้ว่ารูปแบบการอบรมสั่งสอนจะมีวิธีการใหม่และสร้างแนวคิดใหม่ในแต่ละช่วงชั้นรุ่นอายุที่ใหม่ๆ ก็ตาม

ในสังคมไทยการดำรงรักษาสืบต่อแนวความคิดเดิมของการแบ่งช่วงชั้นที่ทำให้เกิดความแตกต่างทางสถานภาพ และบทบาทยังคงเป็นเช่นเดิม มีนักวิชาการศึกษาสังคมไทยพบว่าสังคมไทยมี โครงสร้างในทางสัมพันธ์ภาพไม่เปลี่ยนแปลง เพียงแต่มีรูปแบบความสัมพันธ์เปลี่ยนไปเท่านั้น ยกตัวอย่างเช่น ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงให้มีการเลิกทาส แต่การยกเลิกระบบนี้ถือได้ว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงรูปแบบของสังคมไทยครั้งยิ่งใหญ่ในประวัติศาสตร์ ซึ่งทำให้ภาพพจน์ของบรรยากาศการแบ่งชนชั้นหายไป อย่างไรก็ตามก็ตีค่านิยม "ของความกตัญญู" ทำให้สายสัมพันธ์ที่เป็นตัว โครงสร้าง

พื้นฐานทางสถานภาพ และบทบาทระหว่างนายกับบ่าวยังคงมีอยู่ ความรักและภักดีที่บ่าวมีกับนายยังคงได้รับ การสืบทอดมาถึงปัจจุบัน นอกจากนี้ความเป็นทาสในสังคมไทยไม่ได้สร้างความสำนึกในความแตกต่างระหว่างชนชั้นที่รุนแรงเพียงพอที่จะรับและสืบทอดค่านิยมของ "ความกตัญญู" ไม่ได้ เพราะทาสส่วนใหญ่ในสังคมมาจากทาสเชลย (ซึ่งไม่ใช่เป็นคนในสังคมไทย โดยแท้) และทาสสินไถ่ (ซึ่งเป็นผู้ที่เคยมีฐานะพอมีพอกินมาก่อน แต่เกิดล้มละลายจึงต้องขายตัวให้ตกเป็นทาส) (กาวาเบ โดชิโอะ, ๑๙๗๐ : ๑๐๙) ฉะนั้น ผู้วิจัยจึงเห็นว่าในสังคมไทยระบบการอบรมสั่งสอนที่สืบทอดกันมาเปลี่ยนแปลงได้ยาก แม้การอบรมสั่งสอนจะทำให้ผู้รับการอบรมสั่งสอนเกิดความไม่เท่าเทียมกันในสถานภาพและมีขอบเขตจำกัดทางบทบาท แต่ค่านิยมของ "ความกตัญญู" เป็นส่วนหนึ่งอันสำคัญที่เป็นกลไกให้คนไทยผู้รับการอบรมสั่งสอนประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่ทำให้ตนเองเกิดความแตกต่าง สร้างลำดับชั้นทางสังคม และยอมรับในสิ่งนั้นว่าเป็นสิ่งที่ดีงาม จึงไม่เกิดความรู้สึกและสร้างความสำนึกในความแตกต่างทางชนชั้นได้ ระดับความรู้สึกสูงสุดของคนไทยที่มองเห็นความแตกต่างทางชนชั้นอยู่ได้ในระดับความตระหนักในความแตกต่างระหว่างชนชั้นเท่านั้น

๔. เกณฑ์ความผันแปรของการจัดระเบียบในสังคม เนื่องจากกระบวนการสืบทอดบรรทัดฐาน และการยอมรับในผลตอบแทนไม่เป็นไปตามกฎเกณฑ์ คือไม่เกิดความรู้สึกสืบทอด และมีความแปรปรวน จากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง ทำให้ทุก ๆ ระบบของการจัดช่วงชั้นมีการเปลี่ยนแปลงต่อ ๆ มาทุก ๆ ขณะ

ลักษณะของสังคมไทยแม้จะมีเกณฑ์การผันแปรของการจัดระเบียบในสังคม แต่เป็นการเปลี่ยนแปลงทางรูปแบบมิใช่การเปลี่ยนแปลงทาง โครงสร้าง กระบวนการสืบทอดบรรทัดฐานและการยอมรับในผลตอบแทนยังคงมีอยู่ใน โครงสร้างของสัมพันธภาพระหว่างบุคคลในสังคมทางสถานภาพบทบาท และอำนาจหน้าที่ ซึ่งนักวิชาการบางท่าน เช่น ดร. อคิน ระพีพัฒน์ ได้เสนอว่า โครงสร้างสัมพันธภาพของสังคมไทยทุกยุคทุกสมัยยังคงอยู่ในระบบของการอุปถัมภ์และการได้รับอุปถัมภ์ (Patronage and Client) ซึ่งได้กล่าวไว้แล้วในตอนต้น การเปลี่ยนแปลงบรรทัดฐานและการยอมรับผลตอบแทนของสังคมไทยจึงเป็นการเปลี่ยนแปลงในรูปแบบ เช่น บรรทัดฐานการกำหนดชั้นสูงต่ำ ไม่มีดัชนีใดที่จะกำหนดความสูงต่ำได้อย่างแน่นอน และผลประโยชน์ของแต่ละชั้นไม่มีสิ่งใดใช้วัดได้เพียงแต่สังคมไทยใช้แนวความคิดทางรูปแบบของสังคมต่างประเทศเข้ามากำหนดบรรทัดฐานความสูงต่ำและผลประโยชน์ที่จะได้รับ โดยที่สังคมไทยยังไม่มีเป็นของสังคมเอง ฉะนั้นสิ่งที่เกิดขึ้นจากผลดังกล่าวส่วนหนึ่งในการเปลี่ยนแปลงรูปแบบซึ่งไม่มีความแน่นอน

ในสังคมไทยคือความไม่สอดคล้องในสถานภาพ เพราะมโนภาพแห่งตัวตนเกี่ยวกับตัวกำหนดการระงับ
 ได้รับความบุคคลอื่นในสังคมมีข้อกำหนดที่ไม่แน่นอนและไม่ชัดเจน นอกจากนี้ยังมีแนวโน้มที่จะไม่ตรงกับที่
 ตนเองติดต่อดังนั้นในช่วงเวลาชนรุ่นหนึ่ง ๆ รูปแบบตัวกำหนดของความไม่สอดคล้องในสถาน
 ภาพทางทฤษฎีตัวตนจะเปลี่ยนแปลงเสมอ ตามค่านิยมและการแพร่ขยายความคิดในเรื่องนี้ว่ามุ่งไปที่จุดใด
 ดังเช่นสถานการณ์ภายหลังวันที่ ๑๖ ตุลาคม ๒๕๑๖ เป็นต้นมา แนวความคิดและค่านิยมเกี่ยวกับชนชั้นของ
 ชาวต่างประเทศได้แพร่ขยายและเป็นที่นิยมว่าสังคมไทยควรมีรูปแบบที่สร้างความเท่าเทียมและเสมอภาค
 ในสังคมเพื่อไม่มีชนชั้นเกิดขึ้นในสังคมไทย แนวคิดเช่นนี้ยังไม่มีผู้ใดศึกษาเป็นแนวความคิดทางชนชั้นของ
 สังคมไทย โดยเฉพาะ จึงทำให้อุดมการณ์ที่จะสืบทอดหายไปเพราะไม่มีหลักเกณฑ์ที่จะเป็นบรรทัดฐาน
 สืบทอดและยอมรับอย่างมีเหตุผลในผลลัพธ์ที่สามารถสร้างออกมาในรูปของ โครงสร้างทางสังคมไทย โดย
 เฉพาะได้

๔. เกณฑ์การจัดช่วงชั้นมีความเกี่ยวข้องกับสถาบันอื่น ๆ ความเกี่ยวกันระหว่างการจัดช่วง
 ชั้นกับสถาบันอื่น ๆ นั้น เป็นเสมือนความสัมพันธ์ระหว่างกัน หรือมีความเกี่ยวข้องซึ่งกันและกันกับทาง
 สถาบัน ซึ่งหมายความว่า การจัดระเบียบทางช่วงชั้นจะเกิดผลกระทบกระเทือนเกี่ยวข้องกับสถาบันอื่น ๆ
 ด้วย อาทิเช่น สถาบันทางการเมือง - การปกครอง เครือญาติ การแต่งงานและครอบครัว เศรษฐกิจ
 การศึกษา และศาสนา

สังคมไทย สถาบันดังกล่าวข้างต้นมีส่วนช่วยเป็นตัวกำหนดและเป็นตัวได้รับผลจากการจัดช่วง
 ชั้นในสังคม ประการที่ ๑ ในแง่การจัดช่วงชั้นในสังคมเป็นตัวกำหนดสถาบันต่าง ๆ ในสังคมไทยนั้นหมายถึง
 ถึงปัจเจกบุคคลที่จัดอยู่ในชั้นสูงหรือต่ำ มักจะมีสถาบันทางการเงินและสถาบันทางการเมืองที่มั่นคง
 เป็นสิ่งที่ทุกคนในสังคมปรารถนา และสร้างโอกาสให้บุคคลดำรงสถานภาพและบทบาททางสังคมในสถาบัน
 ทางการเมือง - การปกครอง ที่อยู่ในระดับของผู้นำหรือระดับบริหารในสังคม สถาบันเครือญาติอยู่ใน
 ระดับที่ทำให้นามสกุลหรือชื่อของตระกูลชั้นสูงเป็นที่รู้จักและยอมรับในสังคม สถาบันทางการเมืองและ
 ครอบครัวได้รับการยกย่องนับถือ สถาบันทางเศรษฐกิจอยู่ในโอกาสที่สามารถจะอยู่ในระดับที่มั่นคงและมี
 แนวทางที่จะทำมาหากินได้อย่างร่ำรวย นอกจากนี้บุคคลที่อยู่ในชั้นสูงยังสามารถที่จะศึกษาเล่าเรียนได้
 ในระดับสูงอีกด้วย ส่วนชนชั้นต่ำมีความสัมพันธ์เป็นในทางตรงข้ามกับที่กล่าว ประการที่ ๒ ในแง่ที่

สถาบันต่าง ๆ ในสังคมเป็นตัวกำหนดการจัดช่วงชั้นในสังคมนั้น ในสังคมไทยที่เห็นได้ชัด เจนคือสถาบันทางเศรษฐกิจ สถาบันทางการศึกษา และสถาบันทางการเมือง เป็นตัวกำหนดฐานะของบุคคล ซึ่งสร้างความแตกต่างจนกระทั่งสามารถแบ่งบุคคลเป็นชั้น ๆ ได้ในสังคมไทย สถาบันทางเศรษฐกิจแสดงถึงความมั่งคั่ง สถาบันทางการศึกษาแสดงถึงความสามารถ และสถาบันทางการเมืองแสดงถึงอำนาจ ทั้ง ๓ สถาบันนี้จะเป็นตัวกำหนดการจัดช่วงชั้นในสังคมไทยที่พอจะมีปรากฏการณ์ให้เห็นได้ และสำหรับการสร้างความสำนึกในความแตกต่างระหว่างชนชั้นในสังคมไทยตามแนวของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย จะใช้สถาบันทางการศึกษาเป็นแกนกลางที่สำคัญ โดยมีตัวบุคคลคือนิสิตนักศึกษา เป็นกลไกแห่งการรวมพลัง ซึ่งพวกนี้มีอุดมการณ์ในความเสมอภาคอย่างบริสุทธิ์ และใช้สถาบันทางเศรษฐกิจเป็นแนวความคิดของกรรมกรและชาวนาที่มีความทุกข์ยากเชื่อมโยงกับสภาพชีวิตที่แท้จริงของความทุกข์ พร้อมนี้ได้ชี้ให้เห็นสถาบันทางการเมืองที่ทอนเฟะ โดยโจมตีระบอบเผด็จการและการแสวงหาอำนาจของชนชั้นผู้นำเพื่อการฉ้อราษฎร์บังหลวง การที่สถาบันหลักทั้ง ๓ ของสังคมไทยยังไม่มีแนวโน้มที่ก่อให้เกิดความสำนึกในความแตกต่างระหว่างชนชั้นได้ตามที่พรรคคอมมิวนิสต์ต้องการนั้น เพราะทั้ง ๓ สถาบันสำคัญยิ่งขาดความสัมพันธ์ในระดับมวลชนที่แน่นแฟ้น (ชโยนันต์ สมุทวณิช, กันยายน ๒๕๑๔ : ๒๖๐)

ดังนั้นสถาบันการศึกษาของไทยจึงควรได้รับการพัฒนาสร้างหลักเกณฑ์ในการมองสังคมอย่างมีเหตุมีผลที่มั่นคงเพียงพอ จึงจะทำให้การสร้างอนุชนรุ่นหลังให้เป็นพลังของชาติ โดยไม่มีส่วนเป็นกลไกในการกำหนดช่วงชั้นทางสังคมได้

ความไม่สอดคล้องในสถานภาพ

ในสังคมไทยบรรยากาศที่จะสร้างความไม่สอดคล้องในสถานภาพของการระบุชั้นชน มีแนวโน้มที่ให้การสนับสนุนมากกว่าการสร้างความรู้สึกละเลยในสถานภาพตามทฤษฎีตัวตน และในขณะเดียวกันการเกิดความตระหนักในความแตกต่างระหว่างชนชั้นและการระบุชั้น เป็นความรู้สึก ความเข้าใจ และการรับรู้ ซึ่งเกิดขึ้นได้ง่าย เพราะเป็นเรื่องพื้นฐานของการรับรู้ในตัวตน (Self-Concept) และเป็นความสำนึกในสถานภาพ (Status Consciousness) อันพึงมีในตัวตนมนุษย์ แต่ความสำนึกในความแตกต่างทางชนชั้นเป็นส่วนสร้างได้ยาก แต่ความไม่สอดคล้องในสถานภาพของการระบุชั้นนั้นมีแนว

นิมิตที่จะทำให้เกิดความสำนึกในความแตกต่างระหว่างชนชั้นได้ด้วยเหตุผลดังต่อไปนี้

๑. การรับรู้ในกฎเกณฑ์ของชนชั้นไม่แน่นอน จึงทำให้การกำหนดรูปแบบทางชนชั้นไม่แน่นอน ความไม่สอดคล้องในสถานภาพเป็นแบบหนึ่งของปรากฏการณ์ดังกล่าวที่เกิดขึ้นในจิตใจ ซึ่งสามารถรับสิ่งใหม่ ๆ ค่านิยมใหม่ ๆ แนวคิดใหม่ ได้เสมอ การรับแนวคิดใหม่อาจเป็นความสำนึกในความแตกต่างระหว่างชนชั้นได้เสมอ ถ้าสามารถเปลี่ยนแปลงแนวคิดทางรูปแบบให้เป็นการเปลี่ยนแปลง โครงสร้างทางสังคมได้

๒. ความสำนึกในความแตกต่างระหว่างชนชั้น ความตระหนักในความแตกต่างระหว่างชนชั้นและการระบุชั้นถือว่าเป็น โครงสร้างสังคมทางชนชั้นและเป็น เรื่องหนึ่งของระบบการรับรู้ในตัวตน จึงไม่เป็น เรื่องยากที่จะ เข้าใจและรับรู้สิ่งนี้ เพียงแต่ความสำนึกในความแตกต่างระหว่างชนชั้นเกิดขึ้นได้ยาก เพราะ เป็น เรื่องของการใช้พลังร่วมทางจิตของกลุ่มที่ตกอยู่ในสภาพที่เป็นจริงของความทุกข์ทรมานด้วย

สรุป

บรรยากาศในการจัดช่วงชั้นของสังคมไทย พบว่าอยู่ในระบบ โครงสร้างของระบบอุปถัมภ์ และการได้รับอุปถัมภ์ นอกจากนี้ยังมีองค์ประกอบของการจัดช่วงชั้นที่ไม่ชัดเจน จึงทำให้สถาบันต่าง ๆ ในสังคมไม่เชื่ออำนาจให้เกิดความสำนึกในความแตกต่างระหว่างชนชั้น แต่อย่างไรก็ดีความสอดคล้องในสถานภาพของการระบุชั้นจะเป็นรูปแบบสร้าง โครงสร้างความสำนึกในความแตกต่างระหว่างชนชั้นที่มั่นคง ซึ่งมาจากมโนภาพตัวตน (Self-Conception) ในเรื่องชั้น และในขณะที่มีแนวความคิดทางสังคมเกี่ยวกับทุกสังคม มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการกำหนดความสอดคล้องในสถานภาพของตัวตน จึงมีแนว นิมิตที่จะแปร เปลี่ยนเป็นรูปแบบของความไม่สอดคล้องในสถานภาพหรือการมีความสำนึกของสถานภาพ คร่ำ ๆ ได้ ซึ่งจะก่อให้เกิดความสำนึกในความแตกต่างทางชนชั้นได้อีกเช่นกัน